

שיבא ממדינת הים — אין שומעין לו".

אמאי אין שומעים לו?

מדוע לא נינטר, נשמור ונצפה לו, דלמא אתי, וחליין! שהרי לדבריך חליצה עדיפה!

אלא, בהכרח, יש לנו לומר: כל שהווי מצוה — לא משהינן!

אם כן, גם אם ביאת קטן עדיפא, אין להקשות שנמתין לקטן עד שיגדל ויבעול, היות ששהווי מצוה, לא משהינן.

לט-ב אית דאמרי, יש אומרים, שבביאה — כולי עלמא לא פליגי, דביאת קטן עדיפא על חליצת גדול.

כי פליגי — בחליצת קטן.

וחכי איתמר: חליצת קטן וחליצת גדול —

פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי.

חד אמר: חליצת גדול עדיפא.

וחד אמר: כי הדדי נינהו, שוים הם.

ומבאר הגמרא את טעם מחלוקתם:

מאן דאמר חליצת גדול עדיפא — דהא מצוה בגדול, ומצוה זו היא בין ביבום ובין בחליצה שהיא במקום יבום.

ואידך סובר, כי אמרינן מצוה בגדול — לענין יבום. אבל לענין חליצה — כהדדי נינהו!

ומביאה הגמרא ראייה ממשנתנו שחליצת גדול עדיפה על חליצת קטן:

תנן: לא רצו האחים — חוזרין אצל גדול.

מאי לאו, לא רצו האחים לייבם אלא רצו רק לחלוין, וקתני במשנתנו: חוזרין אצל גדול!

ושמע מינה, חליצת גדול עדיפא!

ודוחה הגמרא: לא כך היא משמעות המשנה.

אלא, לא רצו האחים לא לחלוין ולא לייבם. ואז חוזרים אצל גדול.

ופרכינן: אם כך הוא הביאור של המשנה, הרי יש גם לכאר דכוותיה, בצורה דומה, את האמור במשנה גבי גדול "לא רצה", שהוא לא רצה לא לחלוין ולא לייבם!

ואם כן, כיון שהאח הגדול סירב בתחילה לחלוין ולייבם, וגם האחים סירבו לבקשת הבית דין כמוהו, אלא אמאי חוזרין בית הדין מהאחים אצל גדול? הרי בהכרח, כדי למכפיה, לכפות אותו לחלוין או לייבם.

והיות ובית הדין עוסק עם סירוב האחים לייבם או לחלוין, מדוע נטריח את בית הדין לחזור אל הגדול כדי לכפותו?

לכפיהו לדידהו, את האחים, המסרבים לייבם או לחלוין, שיקיימו את המצוה ביבום או בחליצה!?

ומשנינן: כיון דמצוה, עליה דידיה על הגדול רמיא, היא מוטלת, לדידיה כייפינן ולא לאחים.

ומביאה הגמרא ראייה ממשנתנו, שאין חליצת הגדול עדיפא:

תא שמע, ממה ששנינו: תלה גדול האחים הנמצאים כאן בגדול האחים כולם, הנמצא במדינת הים, עד שיבא ממדינת הים — אין

שומעין לו.

ואי סלקא דעתך חליצת גדול עדיפא — אמאי אין שומעין לו, להמתין לו שיקיים את מצות החליצה? נינטר, נמתין לו, דלמא אתי, שמא יבוא גדול האחים כולם ממדינת הים, וחליין לה?!

אלא, מכאן ראייה, שאין חליצת הגדול עדיפה על חליצת הקטן!

ודוחה הגמרא: ולטעמיה, שהקשית מדוע לא נמתין לגדול האחים עד שיחזור, והוכחת מכאן שחליצת הקטן היא כמו חליצת הגדול.

תיקשי גם לך ממשנתנו, שאמר התנא: אם תלה הגדול בקטן, להמתין לו עד שיגדיל וייבם אותה — אין שומעין לו.

ואמאי אין שומעים לו?

נינטר נמתין, כי דלמא גדיל אולי יגדל הקטן, והוא מייבם לה. והרי מצות יבום עדיפה!

אלא, בהכרח, שאין ממתנינים לו, היות וכל שהווי מצוה, לא שהינן.

ואם כן, אין לך ראייה מכך שלא ממתנינים לחליצת הגדול, שחליצת הקטן שווה לחליצת הגדול.

תנן התם במסכת בכורות [יג א]: מצות יבום קודמת למצות חליצה.

במה דברים אמורים, בראשונה, בעבר, שהיו מתכוונין ביבום לשם מצוה.

אבל עכשיו, שאין מתכוונין ביבום לשם מצוה —

אמרו חכמים: מצות חליצה קודמת למצות יבום.

אמר רב: על אף שאמרו חכמים שמצות חליצה קודמת עתה למצות יבום, אם רצו היבם והיבמה לקיים מצות יבום — אין כופין אותם בית דין להמנע מלייבם מחמת החשש שמא לא יתכוונו למצוה ויעברו על איסור אשת אח.

כי אתו כאשר היו באים יבם ויבמה לקמיה דרב, אמר להו:

אי בעית אם רצונך, חלוין. אי בעית ייבם —

כי בדידך, תלא רחמנא אם לייבם או לחלוין!

שנאמר בפרשת יבום [דברים כה] "ואם לא יהפין האיש..."

הא אם הפין — אי בעי חליין, אי בעי ייבם.

ואף רב יהודה סבר שאין כופין אותם להמנע מיבום.

והראיה: מדאיתקין רב יהודה בניטא דחליצה, בשטר שכותבים בית הדין לנחלצת, תיקן רב יהודה, שיכתבו כך:

אנו פלוני ופלוני הדיינים, כשישבנו במושב בית דין, ראינו איך פלונית בת פלוני, אקרבת הקריבה [הביאה] ית את פלוני יבמה, קדמנא לפנינו, לבי דינא.

ואשתמודעינהו, הוברר לנו דהיבם — אכן אחוה דמיתנא מאבא ניהו, אחי המת מאביו, הוא.

ואמרי ליה, ואנו בית דין, אמרנו לו: אי צבית, אם רצונך ליבם יבם!

ואי לא, אם אין רצונך ביבום אלא בחליצה — איטלע צדד לה רגליך דימינא, הגש את רגלך הימנית, כשהיא מכוונת לעומתה.

והוא אכן איטלע הגיש לה את רגלא דימינא.

ושרת סיניה, והתירה היבמה את רצועות המנעל מעל רגלהי של היבם.

וירקת באנפוהי בפניו רוקא דמתחזיא שנראה לעיני בי דינא, על ארעא. על הארץ.

ורבי חייא בר אויא מסיים בה משמיה דרב יהודה: ואקרינהו, הקראנו בפניהם את פרשת יבום, מה דכתיב בספר אורייתא דמשה.

ועתה דנה הגמרא ב"אשתמודעינהו" [הוברר לנו] האמור בגט חליצה, כיצד זה נודע לבית דין שהיבם הזה הוא אכן אחיו של המת מאביו?

פליגי בה רב אחא ורבינא:

חד אמר: ביררו זאת בית דין בעדים, שבאו שני עדים כשרים, והעידו לפניהם, שאדם זה הוא אחי המת מאביו.

וחד אמר: אפילו קרוב, אפילו אשה, כשרים לברר את הקירבה הזאת, לפי שאין זה בגדר עדות אלא בגדר בירור.

והלכתא: "אשתמודעינהו" — גלויי מילתא בעלמא הוא. ולכן, אפילו קרוב, ואפילו אשה נאמנים לברר על פיהם שזהו אחי המת מאביו.

שנינו לעיל את המשנה במסכת בכורות:

בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה — מצות יבום קודמת למצות חליצה, ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה, אמרו חכמים:

מצות חליצה קודמת למצות יבום.

אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק, ועתה, חזרו לומר: מצות יבום קודמת למצות חליצה!

אמר ליה רב נחמן בר יצחק: אכשור דרי?! וכי נהיו הדורות המאוחרים יותר כשרים מהדורות הקודמים?

אמר ליה: מעיקרא, סברי לה כאבא שאול, וכמו שיבואר מיד.

ולבסוף סברי לה כרבנן, שאין לחוש כל כך.

דתניא, אבא שאול אומר: יבם הכונס את יבמתו לשם נוי, ולשום אישות, ולשום דבר אחר — הרי הוא כאילו פוגע בערוה.

וקרוב אני בעיני, להיות הולד ממזר!

לפי שלא הותר איסור אשת אח אלא לצורך קיום מצות יבום, וזה שמכויין לכונסה לשם דבר אחר, הרי הוא כבא על אשת אחיו שלא לצורך מצות יבום. ולכן, קרוב הוא הולד להיות ממזר, כדין מי שנולד מחייבי כריתות.

וחכמים אומרים: [דברים כה] "יבמה יבא עליה" — מכל מקום!

ולאור זאת, הוינן בה:

מאן תנא, מי הוא התנא, שלפיו שנינו להא דתנו רבנן:

"יבמה יבא עליה" — מצוה!

שבתחלה, לפני שקידשה אחיו, היתה עליו בכלל היתר להנשא לו.

וכאשר התקדשה לאחיו, נאסרה עליו באיסור אשת אח [בנוסף לאיסור אשת איש].

ולאחר שמת אחיו בלי בנים, היא חזרה והותרה לו.

יכול תחזור להתירה הראשון, כמו שהיתה לפני נישואי אחיו המת?

תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה" — מצוה היא, ולא היתר!

וחזרת שוב הגמרא על שאלתה לפני שהביאה את הברייתא: מאן תנא, מיהו התנא שלפניו נשנית ברייתא זו, ומה הוא התכוון לומר בדבריו אלו?

אמר רבי יצחק בר אבדימי: ברייתא זו בשיטת אבא שאול היא נשנית!

והכי קאמר: "יבמה יבא עליה" — לשם מצוה של יבום, וכאמור בהמשך הפסוק, "ויבמה".

ומשמע שמטרת הביאה צריכה להיות אך ורק לשם קיום מצות יבום ולא לשם ביאת היתר גרידא.

שבתחלה, לפני שנישאת לאחיו, היתה עליו אשה זו בכלל היתר נשואין. רצה — לשם נוי כונסה, רצה — לשום אישות כונסה.

משנישאת לאחיו, נאסרה עליו.

וכשמת אחיו ללא בנים, היא חזרה והותרה להתייבם לו.

יכול תחזור להתירה הראשון, שתהיה מותרת לו בין לשם אישות ובין לשם נוי.

תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה" — לשם מצוה של יבום!

והמשמעות "למצוה" היא, שרק לשם מצוה, ולא לצורך היתר בעלמא. כי לדברי אבא שאול, ביאה לשם היתר בעלמא, אסורה משום ערות אשת אח!

רבא אמר: אפילו תימא ברייתא זו בשיטת רבנן היא, גם אפשר ליישבה אם נגרוס "מצוה", שהוא לשון הקדמה, שמצוה לכתחילה להקדים יבום לחליצה, ולא נגרוס "למצוה", שהוא לשון עיכובא, שרק למצוה מותר, ולא לביאת היתר גדידא!

והכי קאמר: "יבמה יבא עליה" — מצוה!

שהמצוה לייבמה היא חשובה יותר מאשר לחלוץ לה.

שבתחלה, לפני נישואי אחיו, היתה בכלל היתר. רצה כונסה, רצה אינו כונסה.

לאחר מכן, נאסרה בנישואי אחיו.

חזרה והותרה, כשמת האח בלי בנים.

יכול תחזור להתירה הראשון, ולא יותר, רצה כונסה, רצה אינו כונסה?

[תלמוד לומר "יבמה יבא עליה" — מצוה!]

ומפסיקה הגמרא את לשון הברייתא באמצעה, כדי לברר ולתקן את האמור בה:

כיון שלא אמר התנא "רצה, חולץ לה", אלא "רצה אינו כונסה", משמע לכאורה מדבריו, שאם רצה, אינו כונסה, אלא היא תינשא לשוק בלי חליצה.

ותמהינן: וכי ניתן לומר "רצה, אינו כונסח",
ותינשא לשוק בלי חליצה?!

והרי היבמה, **הא אגודה ביה**, אגודה וקשורה
היא אל היבם בזיקת היבום! ואם כן, וכי
בכרי, בחינם, ללא שום מעשה שיתירנה,
תיפוק, תצא לשוק?

ולכן, מתקנת הגמרא את לשון הברייתא:

אלא אימא: יכול תחזור להיתרה הראשון,
רצה כונסה, רצה חולץ לה —

תלמוד לומר: "**ובמה יבא עליה**" — מצוה
לייבם אותה יותר מאשר לחלוץ לה!

ומוכיחה הגמרא מתחילת הברייתא, הנשנית
בתורת כהנים, כרבא, ולא כרבי יצחק בר
אבדימי:

אימא רישא של הברייתא בתורת כהנים:

כתיב [ויקרא ו] לגבי מצות הכהנים לאכול
את שיירי המנחה, לאחר שנקמצה המנחה:

"והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו".

וחזר הכתוב ואמר "קרא יתירא": "**מצות
תאכל**, במקום קדוש", כדי ללמדך שאכילת
הכהנים את שיירי המנחה אינה היתר או
זכות, אלא היא **מצוה**!

א-מ **שבתחלה**, קודם שהוקדשה המנחה, היא
היתה עליו **בכלל היתר**.

אך משהוקדשה המנחה, היא **נאסרה**
באכילה עד שתיקמן, ויוקטר הקומץ.

וחזרה וחותרה לאכילה, משנקמצה והוקטר
קומצה.

יכול תחזור להיתרה הראשון, וכפי
שיתבאר.

תלמוד לומר: "**מצות תאכל**, במקום קדוש"
— **מצוה**!

ומדייקת הגמרא: **בשלמא לרבא**, דאמר, **הא
מני** ברייתא זו בשיטת מי היא אמורה? —
שיטת **רבנן היא**, ולדבריו קתני בה "מצוה"
[שהיא רק הקדמה לכתחילה], ולא "למצוה"
[שמשמעותה מצוה דוקא ולא היתר!], ניחא.

כי **הבא**, לגבי אכילת שיירי המנחה, הכי
קאמר:

"**מצות תאכל במקום קדוש**" — **מצוה**.

שבתחלה לפני שהוקדשה המנחה היא היתה
עליו **בכלל היתר**, רצה אוכלה, רצה אינו
אוכלה.

ובאמצע דברי הברייתא תמהה הגמרא: כיצד
אומרת הברייתא "**רצה אוכלה**, רצה אינו
אוכלה"?

וכי אפשר לומר את הצד ש"**רצה אינו
אוכלה**"?!

והכתיב לגבי אכילת הקדשים, בחלק המגיע
לכהנים [שמות כט]:

"**ואכלו אותם אשר כופר בהם**", מלמד
הכתוב, **שהכהנים אוכלים** את הקרבן,
והבעלים של הקרבן, **מתכפרין** באכילת
הכהנים את קרבנם כפרה שלימה!

ואם כן, חייבים הכהנים לאכול את הקרבן,
ואת שיירי המנחה, כדי שתהיה כפרה
שלימה לבעלים המביאים אותה.

ואיך אמרת "רצה אינו אוכלה"?